

EMIGRACIJAI ĮTAKĄ DARANČIŲ VEIKSNIŲ ANALIZĖ

Vilmantė Kumpikaitė¹, Ineta Žičkutė²

¹*Kauno technologijos universitetas, Lietuva, vilmante.kumpikaite@ktu.lt*

²*Kauno technologijos universitetas, Lietuva, ineta.zickute@gmail.com*

crossref <http://dx.doi.org/10.5755/j01.em.17.2.2207>

Abstract

Studies show that nine of ten young people considering leaving elsewhere for work. Recently, the migration processes get a lot of attention over the world. Many patterns and correlations can be seen in migratory movements. If we classify and summarize them, than we can understand the causes of migration and to reveal the nature of the migration process deeper. Differences in wages and social conditions, development level, the education system, education and employment opportunities are analyzed the most in migration theories. A lot of attention is paid to the unemployment rate, taxation and health issues too and is addressed to the division of labour between sectors. However there are more factors, which are not analyzed very deep. Based on these observations we can conclude that it is important to focus not just on the main factors influencing migration but it is necessary to analyze other factors. The main aim of this paper is to present model of factors and indicators influencing emigration process.

Keywords: migration, migration theories, factors influencing emigration.

JEL Classification: J61, J64, J2.

Įvadas

Migracijos procesus teorinėje plotmėje pasaulyje ir Lietuvoje nagrinėjo Castles ir Miller (2003); Massey ir kt. (1993); Borjas (1990); Piore (1979); Wallerstein (1974); Zlotnik (1998); Kritz ir kt. (1992); Sipavičienė (2006); Gruževskis (2003); Matiušaitytė (2003); Dapkus ir Matuzevičiūtė (2008); Kielytė (2002); Daugelienė (2007); Bagdanavičius ir Jodkonienė (2008); Čiarnienė ir Kumpikaitė (2008, 2011) bei kt. Nustatant migracijos priežastis, pasaulyje atlikta daug tyrimų. Viena populiariausių Stūmos ir traukos (angl. Push and pull) teorija, kurią plėtojo įvairūs mokslininkai.

Labiausiai migracijos teorijose yra analizuojami darbo užmokesčio skirtumai, socialinės sąlygos, šalių išsivystymo lygis, švietimo sistema, mokslo ir įsidarbinimo galimybės. Tikslinga paminėti, jog šiomis dienomis daug dėmesio skiriama nedarbo lygio, mokesčių ir sveikatos klausimams. Taip pat vis dažniau gvildenama darbo jėgos pasiskirstymo tarp sektorių problema.

Tuo tarpu, mažiausiai teorijų yra analizuojami saugumo ir investicijų klausimai. Saugumo aspektą tiesiogiai įvardija Į vartojimą orientuota teorija, o investicijų – migracijos „kupros“ (angl. Migration hump) teorija. Iš tiesų, ir šiomis dienomis jaučiamas saugumo veiksnio tyrimų trūkumas. Tuo tarpu investicijų tematika gausu įvairiausių tyrimų, bet nesiimama pakankamai efektyvių priemonių spręsti šiai problemai – investuoti į tai, kas neštu ilgalaikę pridėtinę vertę. Norint aiškiau suprasti priežastis, dėl kurių žmonės migruoja bei siekiant sumažinti to neigiamas pasekmes, reikia stengtis įvertinti visus galimus veiksniai bei juos nusakančius kiekybinius rodiklius. Iš šių pastebėjimų galima daryti išvadą, jog būtina neapsiriboti pagrindinių migraciją skatinančių veiksnių analize.

Pagrindinis šio straipsnio tikslas – išanalizavus migracijos teorijas ir veiksniai, darančius įtaką emigracijai, pateikti bendrąjį jų klasifikavimo modelį su juos apibūdinančiais rodikliais.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė ir grafinis duomenų vaizdavimas.

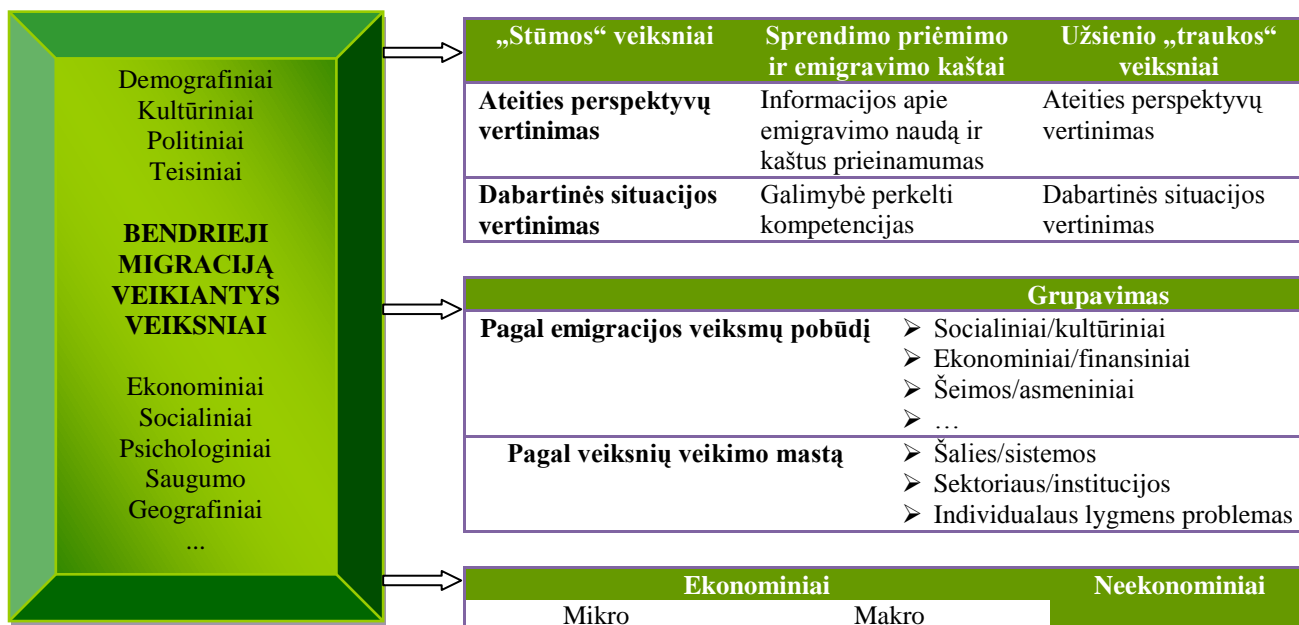
Bendrujų migracijos mastui įtaką darančių veiksnių klasifikacijų apžvalga

Prieš pradėdant detaliau analizuoti migracijos mastui įtaką darančius veiksniai, tikslinga apžvelgti galimą šių veiksnių klasifikavimą. Jie gali būti skirstomi ir grupuojami įvairiais būdais. Bendruosius migraciją veikiančius veiksniai būtų galima klasifikuoti į tokias grupes kaip demografiniai, kultūriniai, politiniai, ekonominiai, socialiniai, psichologiniai, saugumo, geografiniai ir kt. (Čiarnienė ir kt., 2009).

Viešosios politikos ir vadybos instituto leidinyje (2006), pasitelkiant papildytu neoklasikinio „stūmos ir traukos“ modelio papildymu, emigracijos veiksniai klasifikuojami į „stūmos“ veiksniai, sprendimo priėmimo ir emigravimo kaštų bei užsienio „traukos“ veiksniai, kuriuos apima šešios kintamųjų grupės: ateities perspektyvų vertinimas, dabartinės situacijos vertinimas, informacijos apie emigravimo naudą ir kaštus prieinamumas, galimybė perkelti kompetencijas, ateities perspektyvų vertinimas ir dabartinės situacijos vertinimas.

Tame pačiame leidinyje pateikiamas dar vienas veiksnių klasifikavimas. Dėl emigracijos veiksnių įvairovės, veiksniai galima klasifikuoti pagal emigracijos veiksnių pobūdį ir veiksnių veikimo mastą. Pagal pirmąjį būdą veiksniai gali būti skirstomi į socialinius/kultūrinius, ekonominius/finansinius, šeimos/asmeninius ir pan. Antruoju būdu – šalies/sistemos, sektoriaus/institucijos ir individualaus lygmens problemas.

Gan dažnai autoriai migraciją veikiančius veiksniai klasifikuoja tiesiog į ekonominius ir neekonominius (Barcevičius ir kt., 2008). Ekonominiai veiksniai dar yra skiriami į mikroekonominius ir makroekonominius.

1 pav. Bendrųjų migracijos mastui įtaką darančių veiksnių klasifikacija

Aptartų klasifikacijų apibendrinimas pateiktas 1 pav. Tai tik keletas būdų, kaip galima klasifikuoti ir grupuoti migracijos mastui įtaką darančius veiksniai. Veiksnių klasifikavimas palengvina tyrimą ir leidžia pateikti informaciją aiškiau. Visgi, tyrimui atlikti nepakanka įvardinti bendrųjų veiksnių. Apžvelgus bendruosius veiksniai ir jų galimas klasifikacijas, būtina išskirti konkretesnius veiksniai, kas ir bus daroma kitoje straipsnio dalyje.

Migracijai įtaką darančių veiksnių modelio formavimas

Pirmoje straipsnio dalyje buvo pateikta keletas migracijos mastui įtaką darančių veiksnių klasifikacijos pavyzdžių. Įsitikinta, jog tai leidžia suvokti migracijos procesus aiškiau. Kadangi šio straipsnio tikslas yra pateikti bendrąjį veiksnių, darančių įtaką emigracijai, klasifikavimo modelį su juos apibūdinančiais rodikliais, bus remiamasi migraciją aiškinančiomis teorijomis, kurių pagalba bus išskiriami migraciją lemiantys veiksniai.

Siekiant visapusiškai atlikti emigracijai įtaką darančių veiksnių analizę, būtina ne tik apsiriboti pagrindinių migraciją skatinančių veiksnių analize, bet būtina tirti ir kitų veiksnių poveikį. Remiantis Stūmos ir traukos teorija, Smith (1776) ir Ravenstein (1889) Ekonomikos pusiausvyros teorija, Heckscher (1949) ir Ohlin (1933) teorija, Todaro (1969) ir Harris-Todaro (1970) teorija, Sjaastad (1962) Žmogiškojo kapitalo teorija, Lee (1966) Ankstyvąją sprendimų teorija, Doeringer ir Piore (1971) Dviejų darbo rinkų teorija, Borjas Savi-atrankos teorija, Šeimos migracijos teorija, Runciman (1966) Santykinio skurdo teorija, Sell ir de Jong (1978) Motyvacinė sprendimų teorija, de Jong ir Gardner (1981) Racionalių lūkesčių teorija, Wallace (1997) Į vartojimą orientuota teorija, Tinklo teorija, Myrdal (1957) Kumuliacinio priežastingumo teorija, Mabogunje (1970) Sistemų teorija, Zelinsky (1971) ir Skeldon (1990, 1997) teorijomis bei Martin (1993) ir Martin su Taylor (1996) „Migration hump“ teorija (cituoja Žičkutė, 2011) galima identifikuoti šiuos migracijai įtaką darančius veiksniai: darbo užmokesčio skirtumai bei pajamų nelygybė, šalies ekonominio išsivystymo lygis, produktų kainų politika, prekybos sąlygos, neproporcingas darbo jėgos pasiskirstymas tarp sektorių, naujų darbo vietų kūrimo ir įdarbinimo skatinimas, nedarbo lygis, mokesčių

sistema, mokslas ir švietimo sistema, įsidarbinimo galimybės, gyvenimo sąlygos, kultūros centrų pasiekiamumas, socialinės sąlygos, sveikatos priežiūros lygis, aplinkos sąlygos, migracijos tinklai, ekonomikos ciklai bei investicijos.

Darbo užmokesčio skirtumai bei pajamų nelygybė. Darbo užmokesčio skirtumai bei pajamų nelygybė yra dažniausiai teorijose įvardijama emigracijos priežastis. Darbo užmokesčio įtaką sprendimui emigruoti būtų galima įvertinti tokiais rodikliais kaip minimalioji mėnesinė alga ar vidutinis bruto darbo užmokestis. Pasak Mačernytės-Panomariovienės (2003), didžiausią įtaką, sudarant normalaus funkcionavimo sąlygas dirbančiam asmeniui, turi valstybės nustatytas minimalus darbo užmokestis (cituoja Žiogelytė, 2010). Maceika ir kt. (2007) įvardija, jog atlyginimas – tai viskas, ką darbuotojas laiko vertinga sau (cituoja Žiogelytė, 2010). Galima drąsiai teigti, jog minimalusis darbo užmokestis ar kitas rodiklis, išreiškiantis darbo užmokesčio dydį, turi didelės įtakos migracijos masto pokyčiams. Darbo užmokesčio didinimas gali būti viena iš priemonių, kuri mažintų migracijos mastus. Tikslinga paminėti pajamų nelygybės veiksnį. Tyrimai rodo, jog kuo didesnė pajamų nelygybė, tuo didesnė migracija (Skučienė, 2008). Pajamų nelygybės vieną iš skaitinių reikšmių būtų galima įvardinti Džini (angl. Gini) koeficientą. Kuo šis koeficientas didesnis, tuo didesnė pajamų nelygybė.

Šalies ekonominio išsivystymo lygis. Vieną pagrindinių šalies ekonominio išsivystymo rodiklių galima įvardinti bendrąjį vidaus produktą (BVP). Siekiant palyginamumo tarp šalių, tikslinga analizuoti BVP, tenkantį vienam gyventojui. Vertinant šalies išsivystymo lygį, galima analizuoti ir ekonominės laisvės indeksą (angl. Index of Economic Freedom), nes tarp šio indekso ir šalies klestėjimo yra tiesioginė priklausomybė. Vadinas, galima teigti, jog didėjanti ekonominė laisvė galėtų sumažinti migracijos mastus. Šis indeksas yra skaičiuojamas analizuojant dešimt svarbiausių ekonomikos augimą lemiančių veiksnių laisvę: verslo, prekybos, fiskalinę, valstybės valdžios dydžio, monetarinę, investicijų, finansinę, nuosavybės teisių, laisvę nuo korupcijos bei darbo santykių (Wall Street Journal ir Heritage Foundation). Visi šie veiksniai matuojami nuo 0 iki 100 skalėje, kur 100 reiškia maksimalią laisvę. Taip pat visi šie veiksniai šiame indekse turi vienodą svorį, nes visi jie, užtikrinant šalies klestėjimą, yra vienodai svarbūs. Taip pat apie šalies išsivystymo laipsnį galima spręsti ir iš skurdo rizikos lygio, kuris rodo gyventojų, esančių žemiau skurdo rizikos ribos, dalį.

Produktų kainų politika. Jos įtakai išmatuoti galima pasinaudoti tokiu veiksniu kaip vartotojų kainų indeksas (VKI), kuris parodo tam tikro nustatyto prekių ir paslaugų rinkinio, kurį vidutiniškai perka kiekvienas dirbantis miestietis, kainų įvertinimą. VKI leidžia stebėti nustatyto prekių ir paslaugų rinkinio kainų pokyčius. Siekiant atlikti tarptautinį šalių palyginimą, naudojamas suderintas vartotojų kainų indeksas (SVKI). SVKI skaičiavimo metodika yra suderinta su visomis Europos Sąjungos šalimis (Europos komisija).

Prekybos sąlygos. Prekybos sąlygas šalyje galima išmatuoti tokiu rodikliu kaip prekybos laisvės indeksas, kuris skaičiuojamas Wall Street Journal ir Heritage Foundation. Šis indeksas parodo, kokio lygmens esama importo ir eksporto reguliavimų. Indeksas apskaičiuojamas iš dviejų dedamųjų – prekybos svertinės vidutinės tarifo normos ir netarifinių kliūčių.

Neproporcingas darbo jėgos pasiskirstymas tarp sektorių taip pat gali lemti migracijos srautų didėjimą. Būtina stebėti ir prognozuoti specialistų paklausa ir pasiūlos poreikį. Abiturientus reiktų paskatinti atidžiau rinktis studijų kryptis, atsižvelgiant į tai, kokių specialistų reikės ateityje. Reiktų nepamiršti ir tai, jog svarbu ne tik paklausa, bet ir pasiūla dėl to, jog stebima tokių situacijų, kai didžioji procentinė dalis tam tikruose sektoriuose darbuotojų yra arti pensinio amžiaus. Darbo jėgos pasiskirstymo tarp sektorių veiksnį būtų galima įvertinti tokiu rodikliu kaip darbo paklausa ir pasiūla pagal profesijas ir profesijų grupes. Tikslinga būtų nuolatos atlikti specialistų ir kompetencijų poreikio studijas (BGI Consulting, 2010).

Naujų darbo vietų kūrimo ir įdarbinimo skatinimas. Vienas iš naujų darbo vietų kūrimo ir įdarbinimo skatinimo vertinamų rodiklių galėtų būti Wall Street Journal ir Heritage Foundation skaičiuojamas darbo santykių laisvės indeksas. Svarbu užtikrinti kuo lankstesnius darbo santykius, nes tai didina naujų darbo vietų kūrimą bei patrauklumą investicijoms, o visai tai mažina nedarbo lygį, kas lemia emigracijos lygio mažėjimą. Ekonominė laisvė darbo santykiuose apima priėmimo į darbą ir atleidimo iš darbo galimybes, įdarbinimo ir atleidimo kaštus, darbo laiko reguliavimą bei minimalios mėnesinės algos reglamentavimą.

Nedarbo lygis turi stiprų ryšį su emigracijos procesais. Esant dideliame nedarbo lygiui, emigracija didėja ir atvirkščiai. Visgi reiktų nepamiršti sąsajos, jog emigracija mažina nedarbo lygį, nes žmonės, kurie neranda darbo, pasirenka emigraciją, kas sumažina bedarbių skaičių šalyje. Nedarbo lygį skaitine reikšme paprasta įvertinti procentiniu nedarbo lygiu ar bedarbių skaičiumi.

Mokesčių sistema. Dauguma autorių sutaria, jog mokesčių mažėjimas turi teigiamą įtaką šalies ūkio klestėjimui (Rakauskienė, 2006). Mokesčių naštą galima vertinti įvairiais būdais. Vienas iš pasiūlymų galėtų būti JAV kompanijos „Forbes“ skaičiuojamas „Tax Misery“ indeksas, kuris apima šiuos pagrindinius šalies mokesčius: pelno, gyventojų pajamų, socialinio draudimo darbdaviui bei darbuotojui ir pridėtinės vertės. Tikslinga apžvelgti ir kiekvieno iš mokesčių dydžio poveikį migracijos mastams atskirai. Vaizdžiai mokesčių naštą parodo laisvės nuo mokesčių diena – tai diena metuose, kai vidutinis mokesčių mokėtojas nustoja dirbti valdžiai ir pradeda dirbti savo paties ir savo šeimos gerovei. Taip pat galima būtų vertinti neapmokestinamąjį pajamų dydį, kuris rodo pajamų dalį, nuo kurios neišskaičiuojamas pajamų mokestis.

Mokslas ir švietimo sistema. Sell ir de Jong (1978) Motyvacinėje migracijos sprendimų teorijoje viena iš paskatų migruoti buvo įvardintas mokslas. Pavyzdžiui, migrantai, kurie turi vaikų, įvertina švietimo sistemos lygį tikslo vietovėje ir geresnė švietimo sistema gali būti vienas iš teigiamų veiksnių, skatinančių priimti sprendimą migruoti (cituoja Maslauskaitė ir Stankūnienė, 2007). Skaitinėmis reikšmėmis būtų galima parinkti tokius rodiklius kaip mokymo įstaigų bibliotekos ar valstybės ir savivaldybių biudžetų išlaidos švietimui.

Įsidarbinimo galimybės. Pasak Okunevičiūtės-Neveauskienės ir Moskvinos (2010), sprendžiant užimtumo problemas, svarbų vaidmenį atlieka aktyvios darbo rinkos politikos priemonės. Šios priemonės ne tik palengvina įsidarbinimą, padeda senai nedirbusiems gyventojams sugrįžti į darbo rinką, bet ir didina darbo produktyvumą bei kokybę. Dėl to didėja ekonominis aktyvumas, kuris mažina nedarbo lygį, kas lemia ir emigracijos mastų mažėjimą. Skaitinėmis reikšmėmis būtų galima imti užimtumo rėmimui skirtas lėšas, o dėl duomenų tarpusavio palyginimų – vienam bedarbio užimtumo rėmimui skirtas lėšas. Taip pat įsidarbinimo galimybių buvimą galėtų atspindėti tokie rodikliai kaip nedarbo trukmė ar net bedarbių skaičius, kurie baigė mokytis dieniniame skyriuje, kas parodytų, ar rinkoje yra paklausa išsilavinusiai darbo jėgai. Tai itin svarbu analizuojant emigracijos procesą, nes būtent išsilavinusio jaunimo emigracija yra skaudžiausių padarinių šalies ekonomikai turinti grupė.

Gyvenimo sąlygos. Pasak Lee (1966), vienas iš vertinamų veiksnių, priimant sprendimą migruoti ar ne, galėtų būti gyvenimo sąlygos (cituoja Maslauskaitė ir Stankūnienė, 2007). Gyvenimo sąlygoms įvertinti skaitine reikšme yra pačių įvairiausių rodiklių. Lietuvos Statistikos departamente prie LR Vyriausybės galima rasti tokius rodiklius kaip disponuojamos pajamos vienam namų ūkio nariui; išlaidų būstui išlaikyti našta namų ūkiams; pinigų suma, ketinama išleisti didesniems pirkiniams ar ketinimai pirkti ar statyti namą, butą, vasarnamį ir pan. per artimiausius 12 mėnesių; įprastas dirbtų valandų skaičius per savaitę ir kt.

Kultūros centrų pasiekiamumas. Taip pat nemažai pateikiama ir kultūros bei laisvalaikio paslaugų prieinamumo rodiklių kaip kultūros centrų, muziejų, valstybinių teatrų, kino metų pabaigoje skaičius ir kt. Tai gan neįprasti aspektai, vertinant migracijos mastus. Galima įvardinti Wallace (1997) į vartojimą orientuotą migracijos teoriją, kuri yra kaip kontrastas tradicinėms migracijos teorijoms, nes migracijos priežastimi akcentuojamos ne pajamos, o naudos maksimizavimas (cituoja Liebig, 2003). Liebig (2003) pažymi, jog aukštos kvalifikacijos migrantai reaguoja į tam tikrus specifinės vietovės teikiamus patogumus ir malonumus skirtingai nuo žemos kvalifikacijos migrantų, pavyzdžiui, operos teatrai, teatrai ir muziejai.

Socialinės sąlygos. Dauguma autorių rašo, jog socialinės sąlygos turi didelę įtaką, priimant sprendimą migruoti ar ne (Bhandari, 2004; Haug, 2008). Socialinių sąlygų įvertinimas skaitine reikšme galėtų apimti išlaidas sveikatos priežiūrai ir paramą ligos atveju; išmokas šeimoms, auginančioms vaikus; vidutinę nedarbo draudimo išmoką; vidutinę nedarbo draudimo išmokos mokėjimo trukmę bei kt. rodiklius. Svarbu yra įvertinti ir sveikatos priežiūros lygį, kurį būtų galima įvertinti tokiais rodikliais kaip sveikatos priežiūros personalas, tenantis 10000 gyventojų, sveikatos priežiūros išlaidos ir kt.

Aplinkos sąlygos. Aplinkos saugumo aspektai nėra labai paplitę migracijos procesų tyrimuose, bet tikslinga yra atsižvelgti ir į juos. Pasak Sipavičienės (2006), ne tik socialinis, bet ir fizinis nesaugumo jausmas turi išstumiantį poveikį, dėl kurio atsiranda noras išvykti. Vieni iš saugumo skaitinių rodiklių galėtų būti įvardijami užregistruotos nusikalstamos veikos ar išlaidos aplinkos apsaugai. Jei žmogus gyvena pavojingoje aplinkoje, jam daug lengviau priimti sprendimą emigruoti, kur aplinka būtų saugesnė. Pasak Ankstyvosios sprendimų priėmimo teorijos, svarbus ir klimato pobūdis, kurį būtų galima išmatuoti tokiais skaitiniais rodikliais kaip krituliai per metus, vidutinė metinė temperatūra, oro tarša ir pan.

Migracijos tinklai. Pasak Jennissen (2004), migrantų tinklai mažina migracijos kaštus, padidina užimtumo galimybes bei mažina nesėkmės tikimybę. Išvykusių migrantų skaičiui pasiekus tam tikrą ribą, gan ženkliai išsiplėčia migracijos tinklai, dėl ko ženkliai sumažėja emigracijos kaštai ir rizika, o tai sudaro palankias sąlygas migracijos lygio didėjimui. Visa tai dar labiau plečia migracijos tinklą, kuris daro įtaką dar didesniai skaičiui gyventojų, kurie artimoje ateityje gali tapti potencialiais emigrantais (Massey, 1993). Skaitiniu rodikliu būtų galima įvardinti emigrantų skaičių.

1 lentelė. Bendrasis emigracijai įtaką darančių veiksnių modelis su juos apibūdinančiais rodikliais

Veiksniai	Rodikliai
Darbo užmokesčio skirtumai bei pajamų nelygybė	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Minimalioji mėnesinė alga ➤ Vidutinis bruto darbo užmokestis ➤ Džini (angl. Gini) koeficientas
Šalies ekonominio išsivystymo lygis	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bendrasis vidaus produktas (BVP) ➤ BVP, tenkantis vienam gyventojui ➤ Ekonominės laisvės indeksas (angl. Index of Economic Freedom) ➤ Skurdo rizikos lygis
Produktų kainų politika	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Vartotojų kainų indeksas (VKI) ➤ Suderintas vartotojų kainų indeksas (SVKI)
Prekybos sąlygos	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Prekybos laisvės indeksas
Neproporcingas darbo jėgos pasiskirstymas tarp sektorių	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Darbo paklausa ir pasiūla pagal profesijas ir profesijų grupes
Naujų darbo vietų kūrimo ir įdarbinimo skatinimas	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Darbo santykių laisvės indeksas
Nedarbo lygis	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nedarbo lygis ➤ Bedarbių skaičius
Mokesčių sistema	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Mokesčių našta („Tax Misery“ indeksas) ➤ Pelno mokestis ➤ Gyventojų pajamų mokestis (GPM) ➤ Darbdavių ir darbuotojų socialinio draudimo įmokos ➤ Pridėtinės vertės mokestis (PVM) ➤ Laisvės nuo mokesčių diena ➤ Neapmokestinamasis pajamų dydis (NPD)
Mokslas ir švietimo sistema	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Mokyimo įstaigų bibliotekos ➤ Valstybės ir savivaldybių biudžetų išlaidos švietimui
Įsidarbinimo galimybės	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Užimtumo rėmimui skirtos lėšos ➤ Vienam bedarbio užimtumo rėmimui skirtos lėšos ➤ Nedarbo trukmė ➤ Bedarbių skaičius, kurie baigė mokytis dieniniame skyriuje
Gyvenimo sąlygos	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Disponuojamos pajamos vienam namų ūkio nariui ➤ Išlaidų būstui išlaikyti našta namų ūkiams ➤ Pinigų suma, ketinama išleisti didesniems pirkiniams ➤ Ketinimai pirkti ar statyti namą, butą, vasarnamį ir pan. per artimiausius 12 mėn. ➤ Įprastas dirbtų valandų skaičius per savaitę
Kultūros centrų pasiekiamumas	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kultūros centrai ➤ Muziejai ➤ Valstybiniai teatrai ➤ Kinas
Socialinės sąlygos	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Išlaidos sveikatos priežiūrai ir parama ligos atveju ➤ Išmokos šeimoms, auginančioms vaikus ➤ Vidutinė nedarbo draudimo išmoka ➤ Vidutinė nedarbo draudimo išmokos mokėjimo trukmė
Sveikatos priežiūros lygis	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sveikatos priežiūros personalas, tenkantis 10 000 gyventojų ➤ Sveikatos priežiūros išlaidos
Aplinkos sąlygos	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Užregistruotos nusikalstamos veikos ➤ Krituliai per metus ➤ Vidutinė metinė temperatūra ➤ Oro tarša
Migracijos tinklai	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Emigrantų skaičius
Ekonomikos ciklai	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Šalies ekonominės padėties pasikeitimas per praėjusius 12 mėnesių
Investicijos	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tiesioginės užsienio investicijos (TUI) ➤ Išlaidos moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai

Ekonomikos ciklai. Natūralu, jog ekonomikos nuosmukio metu, emigracijos procesas stiprėja. Solimano (2010) tvirtino, jog ekonominė ir finansinė krizė turi neigiamą įtaką, dėl kurios pasireiškia staigus migracijos srautų pokytis. Jei krizė nėra paplitusi daugumoje šalių, emigracijos srautai šalyje išauga. Dėl nepalankios situacijos šalyje, įvairių igūdžių ir išsilavinimo žmonės išvyksta ieškoti geresnių galimybių į kitas šalis. Taigi, ekonomikos ciklai turi įtakos emigracijos mastų pokyčiams. Viena iš skaitinių reikšmių, įvertinančių ekonomikos ciklą, galėtų būti šalies ekonominės padėties pasikeitimas per praėjusius 12 mėnesių.

Investicijos. De Haas (2010) teigia, jog produktyvumas bei technologiniai privalumai sustiprina šalies ekonomikos konkurencingumą. Taigi, investavimas į šalies ekonomiką prisideda prie šalies klestėjimo, kas leidžia ne tik sumažinti nedarbo lygį, bet ir emigracijos mastą. Investicijų kategorijos skaitiniais rodikliais galėtų būti įvardijamos tiesioginės užsienio investicijos, išlaidos moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai bei kt.

Sugrupavus išanalizuotą informaciją, 1 lentelėje pateikiamas bendrasis migracijai įtaką darančių veiksnių modelis. Jį atspindi įvardintos veiksnių grupės, kurių pagalba išskiriami jas apibūdinantys rodikliai, kurių analizei galima rasti reikiamą statistinę medžiagą duomenų bazėse ir išmatuoti juos kiekybiškai.

Išvados

Apibendrinant, galima teigti, kad siekiant visapusiškai atlikti emigracijai įtaką darančių veiksnių analizę, reikia neapsiriboti pagrindinių migraciją skatinančių veiksnių analize, bet būtina tirti ir kitų veiksnių poveikį bei juos nusakančius rodiklius. Tai leidžia padaryti migracijos teorijų analizę.

Atlikus migracijos teorijų analizę buvo išskirti tokie migracijai įtaką darantys veiksniai, kaip darbo užmokesčio skirtumai bei pajamų nelygybė, šalies ekonominio išsivystymo lygis, produktų kainų politika, prekybos sąlygos, neproporcingas darbo jėgos pasiskirstymas tarp sektorių, naujų darbo vietų kūrimo ir įdarbinimo skatinimas, nedarbo lygis, mokesčių sistema, mokslas ir švietimo sistema, įsidarbinimo galimybės, gyvenimo sąlygos, kultūros centrų pasiekiamumas, socialinės sąlygos, sveikatos priežiūros lygis, aplinkos sąlygos, migracijos tinklai, ekonomikos ciklai bei investicijos.

Emigracijai įtaką darančių veiksnių grupių identifikavimas leidžia parinkti tuos veiksnius apibūdinančius skaitinius rodiklius, kas ir buvo padaryta šiame straipsnyje. Išskirtus rodiklius galima įvertinti kiekybiškai, kas leistų aiškiau suvokti emigracijos priežastis bei parinkti konkrečius šių priežasčių mažinimo priemones. Tai numatoma atlikti tolimesniuose tyrimuose.

Literatūra

1. Bagdanavičius, J., ir Jodkonienė, Z. (2008). Brain drain from Lithuania: the attitude of civil servants. *Inžinerinė Ekonomika-Engineering Economics*, 2 (57), 55-60.
2. Barcevičius, E., Žvalionytė, D., Repečkaitė, D., Martinaitis, Ž., ir Nakrošis, V. (2008). Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos efektyvumo įvertinimas. Iš Viešosios politikos ir vadybos instituto. Prieiga per internetą: www.vpvi.lt.
3. BGI Consulting (2010). Specialistų ir kompetencijų poreikio žemėlapis studija. Prieiga per internetą: www.smm.lt.
4. Bhandari, P. (2004). Relative deprivation and migration in an agricultural setting of Nepal. *Population and Environment*, Vol. 25, No. 5.
5. Borjas, G. (1990). *Friends or strangers: the impact of immigrants on the US economy*. Basic Books, New York.
6. Castles, S., ir Miller, M. (2003). *The age of migration: international population movements in the modern world*. 3rd ed. Guilford Press: New York, p. 23.
7. Čiarnienė, R., ir Kumpikaitė, V. (2008). The impact of globalization on migration processes. *Social Research. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla*, 3(13), 42-48.
8. Čiarnienė, R., Kumpikaitė, V., ir Taraškevičius, A. (2009). Makroekonominių veiksnių poveikis žmonių migracijos procesams: teoriniai ir praktiniai aspektai. *Ekonomika ir vadyba*, 14, p. 2.
9. Čiarnienė, R., ir Kumpikaitė, V. (2011). International labour migration: students view point. *Inžinerinė Ekonomika-Engineering Economics* 5 (22), 527-533.
10. Dapkus, M., ir Matuzevičiūtė, K. (2008). Lūkesčių įtaka emigracijai: Lietuvos atvejis. *Ekonomika ir vadyba* 2008. Tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga, 343-349.
11. Daugelienė, R. (2007). The peculiarities of knowledge workers migration in Europe and the World. *Inžinerinė ekonomika – Engineering Economics*, 53 (3), 57-64.

12. De Haas, H. (2010). Migration transitions: a theoretical and empirical inquiry into the developmental drivers of international migration. International Migration Institute, No. 24, p. 11.
13. Europos komisija (2012). Suderintas vartotojų kainų indeksas (SVKI). Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/economy_finance/focuson/inflation/glossary_lt.htm.
14. Gruževskis, B. (2003). Labour migration in Lithuania. Nordic unemployment insurance meeting. Prieiga per internetą: <http://www.cere.gr/upload/Labour%20Migration%20in%20Lithuania.pdf>.
15. Haug, S. (2008). Migration networks and migration decision-making. Journal of Ethnic and Migration Studies, Vol. 34, No. 4, pp. 585-605.
16. Jennissen, R. P. W. (2004). Macro-economic determinants of international migration in Europe. Amsterdam: Dutch University Press.
17. Kilytė, J. (2002). Migration movement in the Baltic States: determinants and consequences. Paper for presentation at WIDER Conference on Poverty, International Migration and Asylum, Helsinki, 27-28 Sept. 2002. p 4.
18. Kritz, M., Lim, L. L., ir Zlotnik, H. (1992). International migration systems: a global approach. Oxford: Clarendon Press.
19. Liebig, Th. (2003). Migration theory from a supply-side perspective. Research Institute for Labour Economics and Labour Law, July, Discussion Paper No. 92.
20. Maslauskaitė, A., ir Stankūnienė, V. (2007). Šeima abipus sienų. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, Socialinių tyrimų institutas.
21. Massey D. S. (1993). Theories of international migration: review and appraisal. Population and Development Review, New York, 19 (3).
22. Matiušaitytė, R. (2003). Darbo jėgos migracija Europos Sąjungoje ir Lietuvoje. Vilnius: Politinės visuomenės institutas.
23. Okunevičiūtė-Neveauskienė, L., ir Moskvina, J. (2010). Aktyvios darbo rinkos politikos priemonių socialinė nauda. Filosofija. Sociologija, 2, 101-111.
24. Piore, M. J. (1979). Birds of passage: migrant labour in industrial societies. Cambridge: Cambridge University Press.
25. Rakauskienė, O. G. (2006). Valstybės ekonominė politika. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
26. Sipavičienė, A. (2006). Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija.
27. Skučienė, D. (2008). Pajamų nelygybė Lietuvoje. Filosofija. Sociologija, 4, 22-33.
28. Solimano, A. (2010). International migration in the age of crisis and globalization: historical and recent experiences. New York: Cambridge University Press.
29. Viešosios politikos ir vadybos institutas (2006). Lietuvos integracijos į ES poveikis kvalifikuotų Lietuvos viešojo sektoriaus darbuotojų išvykimui dirbti į užsienį. Iš Viešosios politikos ir vadybos instituto. Prieiga per internetą: www.vpvi.lt.
30. Wall Street Journal ir Heritage Foundation (2012). Ekonominės laisvės indeksas (Index of Economic Freedom). Prieiga per internetą: <http://www.heritage.org/index/default>.
31. Wallerstein, I. (1974). The modern world-system. Capitalist agriculture and the origins of European world-economy in the sixteenth century. New York: Academic Press, Vol. I.
32. Zlotnik, H. (1998). The theories of international migration. Paper of Conference on International Migration: Challenges for European Populations, Bari, Italy, 25-27 June.
33. Žičkutė, I. (2011). Migraciją aiškinančių teorijų analizė // Ekonomika ir vadyba – 2011. Tarptautinės studentų mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga. ISBN 978-609-02-0001-8. Kaunas: Technologija, p.202-206. (CD formate).
34. Žiogelytė, L. (2010). Darbo užmokesčio pokyčio vertinimas Lietuvos darbo rinkoje. Mokslas – Lietuvos ateitis, 2, 119-125.